

Розділ 12

СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ

УЧИТЕЛЬ НА ВСІ ЧАСИ

*До 95-річчя від дня народження
Володимира Дмитровича Бабкіна*

Життєвий і творчий шлях доктора юридичних наук, професора Володимира Дмитровича Бабкіна (1924–2018) назавжди увійде в історію України як взірці для тих, хто вважає його своїм учителем, і всіх, для кого залишаться близькими його наукова й життєва позиція та принципи. Тільки непохитна духом людина могла пронести крізь пекучий вогонь і крижаний холод тяжких випробувань долі цілого народу живу і прекрасну душу, сповнену поезії, оптимізму, доброти та співчуття.

Володимир Дмитрович Бабкін народився 18 червня 1924 р. Середню освіту здобув 1941 р. в 13-й спеціальній артилерійській школі міста Києва. З початком війни працював на Запорізькому авіазаводі, згодом закінчив 1 Омське військово-піхотне училище. Під впливом трагічної загибелі батька і сотень тисяч радянських солдатів, окупації рідної України постійно рвався на фронт. Зрештою, від жовтня 1944 р. він опинився в діючій армії. Був командиром стрілецьких підрозділів, у боях під Кенігсбергом отримав важке поранення. Опісля, згадуючи про це, В. Д. Бабкін розповідав: «Мало хто уцілів після того бою. А поранені, перемагаючи біль, продовжували битися. Нам вдалося утримати зайнятий населений пункт, та для розвитку успіху сил у батальйону вже не вистачило. Тільки ввечері санітари винесли з поля бою поранених, у тому числі й мене. Там, на полі бою, лишилися загиблі воїни, розбита техніка, зброя – ціна, яку ми платили за кожен метр звільненої землі».

Переживши небачені досі страждання, що їх принесла найжорстокіша війна в історії людської цивілізації, Володимир Дмитрович разом зі своїми бойовими побратимами пройшов неповторну школу мужності, товариської, взаємодопомоги, гідності, поваги до людського життя. Відтак на схилі літ у своїх спогадах зафіксує вистраждане й пронесене через усе повоєнне життя: «Уроки Другої світової війни, величезні жертви, понесені людством, сприяли об'єднанню сил, які можуть запобігти новим руйнівним війнам, забезпечити виживання людства, його соціальний прогрес. Шлях до миру без воєнного насильства, до роззброєння – нелегкий. Але, відмовляючись від воєнного насильства, треба бути готовими й до відмови від економічного, політичного, духовного насильства і диктату». І це слова не просто людини, яка багато вистраждала у своєму житті, а справжнього гуманіста нашого часу, особистості, мислителя, у свідомості якого органічно поєдналися відчуття єдності минулого, сьогодення й прийдешнього. До того ж, майбутній вчений власним прикладом утверджував гуманістичне, толерантне, людиноцентричне світосприйняття упродовж усього свого життя.

Жадоба до знань 1946 р. привела В. Д. Бабкіна до когорти слухачів Військово-юридичної академії. Серед його вчителів були С. М. Братусь, О. А. Герцензон, П. М. Галанза, О. І. Лепьошкін, В. Д. Меньшагін, М. С. Строгович, С. С. Студенікін, А. К. Стальгевич, А. Н. Трайнін, В. М. Чхиквадзе та інші радянські провідні вчені-правознавці. У 1951 р. Володимир Дмитрович став ад'юнктом, а згодом і викладачем Академії. Після реорганізації ВЮА від 1957 р. працював заступником начальника навчального відділу і заступником начальника кафедри державно-правових дисциплін Вищої школи МВС СРСР.

У 1958 році вчений захистив кандидатську дисертацію, а в 1960 році був направлений до Києва, де певний час очолював навчальний відділ Київської Вищої школи Міністерства внутрішніх справ (згодом Національна академія внутрішніх справ), а в подальшому, упродовж майже 20 років, обіймав посаду заступника начальника цього авторитетного навчального закладу. Наукові здобутки вченого відображенні у розділах підручників та навчальних посібників з теорії держави і права, історії політичних і правових учень та державного права. З часом він став одним із провідних фахівців країни в галузі зарубіжної правової думки.

З 1962 року Володимир Дмитрович налагодив постійні наукові зв'язки з Сектором (у подальшому – Інститутом) держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. У 1969 р. успішно захистив у його стінах докторську дисертацію. Відтоді брав активну участь у багатогранній діяльності Інституту – написанні колективних монографій, проведенні наукових конференцій, круглих столів, диспутів. З 1993 р. перейшов на постійну роботу до цього шанованого наукового закладу. До останніх днів свого життя працював на посаді провідного наукового співробітника відділу історико-політологічних досліджень держави і права України (від 2002 р. – відділ історико-правових досліджень). Водночас вчений співпрацював з вищими навчальними закладами України – Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Національною академією внутрішніх справ України, Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова та ін.

Науковій творчості В. Д. Бабкіна притаманне органічне поєднання дослідження правових проблем з філософією права, політологією, політичною історією. Це дало йому змогу досліджувати теоретико-методологічні проблеми правових наук, зміст теорії циклічності та наступності етапів політичної історії, співвідношення народу і влади, держави і особистості, демократії і бюрократії, реформ та контрреформ у перехідні епохи, сутність і прояви людського виміру політики і права, шляхи розбудови соціально-правової держави в Україні. Тож не випадково Володимир Дмитрович став активним учасником формування сучасної доктрини державно-правового розвитку України, демократизації політичної та правової системи.

Глибока ерудиція та відсутність ідеологічної зашореності сприяли тому, що на початку 1990-х років вчений став одним із фундаторів вітчизняної політології. У 1993 р. він був обраний президентом Української асоціації політологів, а 1995 р. – академіком Української академії політичних наук. Вагомий внесок В. Д. Бабкін зробив у процес формування політико-правової свідомості правознавців і практичних працівників. Він є автором понад 300 наукових праць з питань юридичної і політичної науки, правової освіти і виховання.

Вчений був одним із найяскравіших представників української правової педагогіки, творчо розробляв проблеми, пов'язані з оптимізацією навчального процесу, підвищенням його виховної ролі, органічної єдності науки та освіти. Володимир Дмитрович став одним із засновників сучасної системи політичної науки і освіти в навчальних закладах України, ініціатором проведення творчих досліджень з проблем теорії та історії політичної і правової науки; політичних та правових інститутів і процесів; політичної і правової ідеології та культури; порівняльних політології і правознавства.

В. Д. Бабкін особисто підготував близько 30 докторів і кандидатів наук, допоміг у процесі становлення багатьом іншим науковцям в Україні та незалежних країнах, що утворились на території колишнього Радянського Союзу. Особливо значним був його вплив на формування творчих позицій співробітників відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України (І. Б. Усенка, І. В. Музики, Т. І. Бондарук та ін.), де вчений працював останні роки свого життя. До створених ним правової і політологічної шкіл належать такі відомі нині українські вчені, як О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко, С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, В. В. Сухонос, В. С. Бігун та ін. Значним є внесок ученого в підготовку фундаментальних наукових видань – 6-томної «Юридичної енциклопедії», 10-томної «Антології української юридичної думки», 10-томної «Міжнародної поліцейської енциклопедії», двох видань «Політологічного енциклопедичного словника» та ін.

Усе своє творче життя Володимир Дмитрович наполегливо працював в ім'я розвитку правової і політичної науки. Він незмінно сповідував ставлення до людини як до найвищої соціальної цінності, утверджував повагу до її гідності та невід'ємних прав і свобод. Саме таким він поставав повсякденно перед людьми різного рангу – від студента до міністра.

Йому була властива безмежна пристрасть до книги: не існувало жодної нової наукової праці в українській, російській, білоруській юриспруденції, яка б пройшла поза увагою професора Бабкіна. Він залишився в пам'яті колег і учнів глибоким аналітиком, «ходячою» енциклопедією юридичних і політологічних наукових інновацій, поборником гуманізму, історичної справедливості та наукової істини.

Мирна і толерантна людина, він ставав непримиренним, коли стикався з науковою несумлінністю, фальсифікацією історії, зрадою ідеалів і особистою непорядністю. Йому була властива внутрішня потреба постійно аналізувати складні, суперечливі процеси реформування українського суспільства, причини половинчастості й непослідовності реформ та шляхи їхнього подолання. Він постійно перебував у пошуку можливостей поєднання економічних перетворень із соціальними, встановлення рівноваги між демократичними інститутами та сильною державною владою, плануванням та ринком, приватною та державною власністю, економічною ефективністю та соціальною справедливістю.

Наукова та навчально-виховна праця Володимира Дмитровича високо оцінена державою та громадськістю. За бойові заслуги та бездоганну службу в мирний час, плідну науково-педагогічну діяльність В. Д. Бабкін нагороджений двома орденами Великої Вітчизняної війни II ступеня, орденом Богдана Хмель-

ницького III ступеня та 28 медалями. Указом Президента України у 1999 р. за самовіддану працю, вагомі досягнення у професійній діяльності йому було присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Він нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, багатьма відомчими відзнаками Міністерства освіти і науки та Міністерства внутрішніх справ, почесною відзнакою «За підготовку наукової зміни» Національної академії наук України, почесною відзнакою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Ще за життя вченого директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України академік Ю. С. Шемшученко зазначив, що Володимир Дмитрович входить до золотого фонду української юридичної та політичної науки. Оцінюючи його науково-педагогічну діяльність, академік, зокрема, сказав: «В. Д. Бабкіну властиві глибоке аналітичне мислення і пошук істини у правовій теорії. У своїх наукових дослідженнях він спирається на досягнення як вітчизняної, так і зарубіжної філософської і юридичної думки. Він має свою позицію з дискусійних проблем і послідовно її обстоює за допомогою переконливих аргументів і фактів. Володіє високою педагогічною майстерністю, щедро ділиться знаннями зі своїми молодшими колегами. Людина мудра і різнобічна, не позбавлена почуття гумору. З такими цікаво жити і працювати». 7 липня 2018 р. видатний український вчений і педагог відійшов у вічність. Та пам'ять про нього назавжди лишиться в серцях усіх тих, кому випало щастя бути з ним поряд.

В. П. Горбатенко, І. Б. Усенко